

Сумський державний педагогічний університет імені А.С. Макаренка

Природничо-географічний факультет

Кафедра загальної та регіональної географії

СИЛАБУС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Методика краєзнавчо-туристичної роботи

галузь знань: 10 Природничі науки

спеціальність: 106 Географія

освітньо-професійна програма: Географія

УХВАЛЕНО

Рішенням кафедри загальної та
регіональної географії

Протокол № 1 від 27 серпня 2020 року

Загальна інформація про дисципліну

Назва дисципліни	Методика краєзнавчо-туристичної роботи
Викладач	Корнус Олеся Григорівна
Профайл викладача	https://pgf.sspu.edu.ua/kolektyv-kafedry-geografia
Контактний тел.	(0542) 685932
E-mail:	zavgeogr@sspu.edu.ua
Сторінка курсу в Moodle	https://dl.sspu.edu.ua/course/view.php?id=3116
Консультації	Консультації проводяться у п'ятницю о 13:00 год.; групові або одноосібні. Також можливі он-лайн консультації через інтернет ресурси. Для погодження часу он-лайн консультацій слід писати на електронну пошту викладача або дзвонити.

Анотація до дисципліни

На сьогоднішній день «Методика краєзнавчо-туристичної роботи» є введеним в проблематику краєзнавчої, країнознавчої освіти та наукового напрямку географії туризму. Сьогодні в Україні настала вельми сприятлива ситуація для розвитку даних напрямів. Зростання потреби в знаннях з цих напрямів можливо спостерігати на різних рівнях, як на професійному, так і серед широких верств населення. Це пояснюється піднесенням рівня національної самосвідомості, зростанням інтересу як до загальної історії України в цілому, так і своєї малої Батьківщини – рідного краю, власного коріння, а також до історії інших країн і народів. Найкращим засобом отримання таких знань є здійснення туристських подорожей та екскурсій, оскільки саме туризм як галузь індустрії і спосіб життя базується на відвічній потребі людини у пізнанні навколишнього світу, природи, культури та її схильності до мандрів, першовідкриттів, пересування у просторі та часі.

Мета і завдання дисципліни

Мета дисципліни: Ознайомлення студентів з теоретичними та практичними засадами організації краєзнавчо-туристичної роботи, видами та формами її роботи, можливостями застосування позакласних форм роботи для підвищення ефективності освітнього процесу та рівня засвоєння знань із географії.

Завдання курсу: сформувати у студентів організаційно-методичні навички і вміння щодо організації шкільної туристсько-краєзнавчої роботи, використання краєзнавчого принципу у навчальному процесі. Передбачено набуття знань про методи дослідження природи, історії, культури, економіки рідного краю з метою використання краєзнавчого матеріалу в курсах шкільної

географії та позакласної туристсько-краєзнавчої роботи. Важливим є також оволодіння практичними навичками щодо організації туристсько-краєзнавчої роботи в школі, організації та проведенню туристських походів, експедицій та екскурсій із школярами, організації роботи шкільних краєзнавчих музеїв, участі у різноманітних туристських і краєзнавчих заходах

знати:

- передумови формування туристсько-краєзнавчої діяльності на теренах України;
- основні види і організаційні форми краєзнавчо-туристичної роботи, особливості підготовки та проведення туристсько-краєзнавчих подорожей та екскурсій;
- класифікацію екскурсій за тематикою, віковими особливостями екскурсантів, територією проведення
- методичні засади проведення туристичних змагань, зльотів тощо;
- правила безпеки учасників туристських походів та подорожей;
- основні правила орієнтування на місцевості, порядок роботи з картою і компасом при орієнтуванні на місцевості.

вміти:

- формувати пізнавальний інтерес, методи його стимулювання в різних вікових категорій дітей;
- планувати роботу гуртків;
- організовувати тематичні виставки, туристично-краєзнавчі вечори, географічні тижні тощо;
- організовувати дослідження суспільно-економічних об'єктів краю.
- організовувати лекції, вечори, свята на базі шкільного краєзнавчого музею.

Формат дисципліни

Ознаки дисципліни	
Рік вступу	2020
Освітній ступінь	магістр
Курс навчання	2
Семестр	3
Формат курсу	очний/заочний
Обов'язкова /вибіркова	вибіркова
Кількість кредитів/годин	3/90
Кількість розділів	1
Форма контролю	залік
Лекції	14/4
Практичні заняття	14/4
Консультації	2
Самостійна робота	60/82

Тематичний план вивчення дисципліни

РОЗДІЛ I. Теоретичні засади методики краєзнавчо-туристичної роботи.

Тема 1. Туристично-краєзнавча робота як форма навчально-виховної діяльності. Предмет і завдання курсу, його зв'язок з іншими науками. Суть, значення та функції краєзнавчо-туристичної роботи. Місце туристсько-краєзнавчої роботи в системі шкільної освіти. Функції, завдання та напрямки позакласної роботи: туристично-краєзнавчий; країнознавчий; економічний; екологічний; естетичний. Інноваційні педагогічні технології в краєзнавчо-туристичній роботі.

Тема 2. Коротка історія краєзнавчих досліджень. Формування уявлень про краєзнавчо-туристичну роботу як форму географічної освіти та виховання особистості: за античних часів; у Київській Русі; у Російській імперії; в СРСР; у сучасній незалежній Україні. Біографічний підхід у вивченні досвіду краєзнавчо-туристичної роботи: внесок провідних педагогів, науковців та методистів у розвиток позакласних форм навчально-виховної роботи.

Тема 3. Форми, методи та принципи краєзнавчо-туристичної роботи. Загальнолюдські принципи освіти та виховання в позаурочний час. Дидактичні принципи. Роль краєзнавчого принципу. Форми позакласної роботи: індивідуальні, групові й колективні; періодичні та епізодичні; стаціонарні й нестаціонарні. Методи краєзнавчо-туристичної роботи.

Тема 4. Вікові особливості учнів і туристично-краєзнавча робота. Етапи формування особистості та фізіологія розвитку дитини. Особливості молодшого, середнього та старшого шкільного віку. Формування пізнавального інтересу, методи його стимулювання в різних вікових категорій дітей. Методи співпраці з «важкими» дітьми. Соціальна адаптація дітей у процесі позакласного виховання.

Тема 5. Планування й облік роботи гуртків. Гурток як ефективний засіб формування комплексу знань за певною тематикою. Планування та облік гуртків. Розробка тематичного та календарного планів роботи гуртків. Тематика і методика проведення занять у гуртках.

Тема 6. Організація роботи географічного товариства. Географічне товариство як форма зв'язку шкільної географії з «великою» наукою. Особливості створення та керування шкільним географічним товариством. Секції з географії та географічні клуби.

Тема 7. Навчальна стежка. Види стежок – комплексні й тематичні. Етапи створення та облаштування навчальної стежки. Документація й правове узгодження організаційних питань створення стежки. Облаштування майданчиків для спостереження та рекреаційних зон. Просвітницька та виховна робота на стежці.

Тема 8. Організація шкільного краєзнавчого музею. Музей як провідна форма позакласної роботи. Види музеїв. Положення про створення музею при шкільному закладі. Методичні засади організації та функціонування шкільного краєзнавчого музею. Фондова й експозиційна робота. Організація лекцій, вечорів, свят на базі шкільного краєзнавчого музею. Шкільний кабінет

із географії як прототип шкільного музею. Застосування ігрових прийомів у туристично-краєзнавчій роботі. Рольові, туристичні, спортивні ігри, спортивне орієнтування, змагання з техніки туризму, конкурси та вікторини з різних галузей географічного знання.

Тема 9. Місце екскурсій в організації туристично-краєзнавчої роботи. Класифікація екскурсій за тематикою, віковими особливостями екскурсантів, територією проведення тощо. Методика проведення та завдання.

Тема 10. Експедиція як форма туристично-краєзнавчої роботи. Методичні засади організації експедицій. Методика планування експедиції з дослідження пам'яток природи, історії та культури району. Організація досліджень суспільно-економічних об'єктів краю.

Тема 11. Похід як форма туристично-краєзнавчої роботи. Етапи організації та проведення походу. Розробка маршруту, комплектація матеріального забезпечення, обладнання, розробка меню. Методи польових досліджень у поході.

Тема 12. Організація масових туристичних заходів. Методичні засади проведення туристичних змагань, зльотів тощо. Поняття зльоту, туристичного свята, тематичного вечора. Організація тематичних виставок, туристично-краєзнавчих вечорів, географічних тижнів тощо.

Політика дисципліни

Вивчення навчальної дисципліни потребує: виконання тестових завдань, самостійної роботи тощо; підготовки до практичних занять; робота з інформаційними джерелами, опрацювання рекомендованої основної та додаткової літератури.

Підготовка та участь у практичних заняттях передбачає: ознайомлення з програмою навчальної дисципліни, питаннями, які виносяться на заняття з відповідної теми; вивчення конспекту лекцій, а також позицій, викладених у підручниках, монографічній та іншій науковій літературі тощо.

Результатом підготовки до заняття повинно бути змістовне володіння здобувачем вищої освіти матеріалом теми, якій присвячено відповідне заняття.

Розв'язання практичних завдань повинно як за формою, так і за змістом відповідати вимогам, що висуваються до вирішення відповідного завдання, свідчити про його самостійність, відсутність ознак повторюваності та плагіату.

На практичних заняттях присутність здобувачів вищої освіти є обов'язковою, важливою також є їх участь в обговоренні всіх питань теми. Забороняється запізнюватись на навчальні заняття та пропускати їх без поважних причин. Пропущені заняття мають бути відпрацьовані на консультаціях. Це ж стосується й студентів, які не виконали завдання або показали відсутність знань з основних питань теми. Здобувач вищої освіти повинен дотримуватися навчальної етики, поважно ставитися до учасників процесу навчання, бути зваженим, уважним та дотримуватися дисципліни й часових (строкових) параметрів навчального процесу. Під час контрольних заходів забороняється використовувати джерела інформації, усні підказки, письмові роботи інших осіб, друковані книги, методичні посібники, телефони,

планшети. Забороняється користування мобільним телефоном, планшетом чи іншими мобільними пристроями під час заняття в цілях не пов'язаних з навчанням.

Академічна доброчесність

Вивчення дисципліни передбачає дотримання положень Кодексу академічної доброчесності СумДПУ імені А.С. Макаренка. Очікується, що роботи студентів будуть їх оригінальними дослідженнями чи міркуваннями. Відсутність посилань на використані джерела, фабрикування джерел списування, втручання в роботу інших студентів становлять приклади можливої академічної недоброчесності. Неприпустимо надавати для оцінювання письмову роботу, підготовлену за участю інших осіб. Виявлення ознак академічної недоброчесності в письмовій роботі студента є підставою для її незарахування викладачем, незалежно від масштабів плагіату чи обману.

Система оцінювання та вимоги

Поточний контроль навчальних досягнень здійснюється протягом семестру на практичних заняттях. Результати (кількість набраних балів) фіксує викладач.

Використовуються такі форми поточного опитування: усна відповідь за лекційними матеріалами, тестування, контрольна робота з відкритими питаннями, заслуховування повідомлень студента з довідковою інформацією, реферати, створення презентації з її обов'язковим показом та повідомленням, участь у обговоренні питань для контролю знань на практичних заняттях.

Поточний контроль відображає поточні навчальні досягнення студента в освоєнні програмного матеріалу дисципліни і спрямований на необхідне корегування самостійної роботи студента. Сюди входить: методи усного контролю – бесіда, розповідь, доповідь студента, роз'яснення, відповіді на запитання. Усний контроль проводиться майже на кожному занятті в індивідуальній, фронтальній або комбінованій формі. Викладач розробляє чіткі критерії оцінювання всіх видів навчальної роботи у комплексному контролі знань, доводить їх до відома студентів на початку вивчення навчальної дисципліни. Результати поточного контролю є складовою визначення підсумкової оцінки і враховуються науково-педагогічним працівником при визначенні підсумкової оцінки з даної дисципліни. До поточного контролю також відноситься виконання практичних завдань, бали за які враховуються у підсумкову оцінку.

При контролі виконання завдань, які винесені для самостійного, опрацювання, оцінці підлягають: самостійне опрацювання тем в цілому чи окремих питань; вміння застосовувати теоретичні знання при виконанні практичних завдань; написання рефератів; підготовка доповідей, презентацій тощо. Результати самостійної роботи фіксуються в журналі обліку роботи викладача. Бали, набрані студентом за виконання завдань з самостійної роботи, додаються до суми балів, набраних студентом з інших видів навчальної роботи з дисципліни.

У кінці семестру проводиться підсумкова контрольна робота. До контрольних заходів допускаються всі студенти незалежно від результатів поточного контролю. Результати контрольного заходу студента, який не з'явився на нього, також оцінюються «незадовільно» незалежно від причини. Відпрацювання контрольного заходу є обов'язковим.

Вид контролю – залік. Семестровий залік – це форма підсумкової атестації, що полягає в оцінці засвоєння студентом теоретичного та практичного матеріалу (виконаних ним певних видів робіт на практичних заняттях та під час самостійної роботи) з навчальної дисципліни за семестр. Залік виставляється викладачем автоматично за умови, якщо студент виконав усі види навчальної роботи, які визначені робочою програмою навчальної дисципліни. Загальна оцінка обраховується в кінці семестру як сума балів за виконання всіх видів робіт. Враховуються бали набрані на поточному тестуванні, самостійній роботі та бали підсумкового контролю. Оцінювання проводиться за 100-бальною шкалою. Структура проведення семестрового контролю відображається та доводиться до відома студентів на першому занятті.

Критерії оцінювання результатів навчання

Бали	Критерії оцінювання навчальних досягнень студента
90-100	глибоко і міцно засвоїв програмний матеріал з методики кразнавчо-туристичної роботи; вичерпно, послідовно, грамотно і логічно його викладає. Прогнозує і передбачає подальший хід явища, описує можливі наслідки, результати, що впливають з наявних даних. на основі проблемної ситуації, виділяє проблему, конструює гіпотези і перевіряє їх. При цьому студент не має утруднень при відповідях на видозмінені завдання, вільно справляється із класифікаціями, типологіями та іншими видами застосування знань, показує знайомство з монографічною літературою, правильно обґрунтовує прийняті рішення, володіє різнобічними навичками і прийомами виконання практичних робіт, володіє в повному обсязі специфічним поняттєво-термінологічним апаратом навчальної дисципліни.
82-89	твердо знає програмний матеріал, грамотно й по суті викладає його; який не допускає суттєвих неточностей у відповідях на питання, правильно застосовує теоретичні положення при вирішенні практичних питань і задач, впевнено володіє необхідними навичками і прийомами їх виконання, коректно встановлює причинно-наслідкові зв'язки.

74-81	знає програмний матеріал, грамотно й по суті викладає його, але допускає деякі неточності під час відповіді; правильно застосовує теоретичні положення при вирішенні практичних питань і задач, володіє необхідними навичками і прийомами їх виконання. Самостійно відтворює знання з елементами перетворення. Застосовує їх у видозміненій, але близькій до типової ситуації, однак потребує допомоги викладача. Дає свою власну інтерпретацію матеріалу (пояснення, короткий виклад). Уміє встановлювати причинно-наслідкові зв'язки, здійснює перенесення дій.
64-73	має знання лише основного матеріалу, але не засвоїв його окремих деталей, допускає неточності, недостатньо правильні формулювання, порушення послідовності у викладі програмного матеріалу і відчуває утруднення при виконанні практичних робіт і розв'язанні задач.
60-63	самостійно відтворює інформацію та застосовує її у типовій ситуації, але при цьому виявляє невпевненість у своїх діях. На основі фактів робить висновки, але за допомогою викладача, намагається зробити звіт про виконані дії.
35-59	не знає більшої частини програмного матеріалу, допускає суттєві помилки; не володіє у достатньому обсязі поняттєво-термінологічним апаратом економічної та соціальної географії; невпевнено, із помилками виконує практичні завдання; не вміє наводити приклади із життя та встановлювати причинно-наслідкові зв'язки; відтворює інформацію лише на основі зовнішньої підказки.
1-34	має загальне уявлення про навчальну дисципліну, знання програмного матеріалу носить фрагментарний характер, відповіді на запитання дає «так» чи «ні».

Розподіл балів, які отримують студенти

Поточний контроль												Разом	Сума
РОЗДІЛ 1													
T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7	T8	T9	T10	T11	T12	60	100
5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5		
Контроль самостійної роботи												40	
3	3	4	2	3	5	5	2	5	3	2	3		

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою
90 – 100	A	відмінно

82 - 89	B	добре
74 - 81	C	
64 - 73	D	задовільно
60 - 63	E	
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання
1 - 34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

Рекомендовані джерела інформації

Основні:

1. Браславська О.В., Рожі І.Г. Краєзнавчо-туристична робота в системі освіти // Мат-ли Всеукр. наук. конференції «Треті Сумські наукові географічні читання (12-14 жовтня 2018 р.)», 2018. С. 17-19.
2. Касіяник І.П., Мисько В.З. Методика навчання географії (теоретичний аспект). Кам'янець-Подільський: ТОВ «Друкарня «Рута»», 2017. 214 с.
3. Кравець Н. В. Краєзнавча робота в контексті навчально-виховної діяльності сучасного закладу освіти : методичний посібник / Н. В. Кравець. – Дубно, 2016. – 156 с. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : 37 <https://vseosvita.ua/library/turistsko-kraeznavca-robota-v-kontekstidialnostisucasnogo-zakladu-osviti-1938.html>
4. Малая О. І. Розвиток пізнавальної компетентності учнів як один із засобів формування успішної особистості // Географія. 2017. № 5 – 6 (321 – 322). С. 10 – 14.

Додаткові:

1. Зеленська, Л.І. Практикум із туристично-краєзнавчої роботи з географії / Л.І. Зеленська, О.В. Троценко. Д.: РВВ ДНУ, 2012. 80 с.
2. Олішевська Ю.А. Туристсько-краєзнавча діяльність і моніторинг географічного середовища: навчально-методичний комплекс. К., 2013. 50 с.
3. Пангелов Б. П. Організація і проведення туристсько-краєзнавчих подорожей: навчальний посібник. Київ: Академвидав, 2010. 248 с.
4. Самойленко В.М., Вішнікіна Л.П., Япринець Т.С. Методика навчання географії : Навчальний посібник-практикум. Полтава: ПП Шевченко, 2014. 190 с.
5. Самолук А. Творча активність учнів основної школи у процесі туристськокраєзнавчої роботи як одна із проблем сучасної педагогічної теорії // Фізична культура, спорт та здоров'я нації: зб. праць. Вінниця, 2013. Вип. 16. С. 53 – 57.
6. Статті в методичних журналах “Географія і основи економіки в школі”, “Рідна школа”, “Географія в школі”.

Інформаційні ресурси

1. Освітній портал // www.osvita.ua

2. Навчальні програми для гуртків туристсько-краєзнавчого напрямку позашкільної освіти, (від 04.07.2013р №1 / 11 - 10903) [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://ukrjuntur.org.ua/nasha-bbloteka/programi-gurtkv>.

6. Інструменти, обладнання та програмне забезпечення, використання яких передбачає навчальна дисципліна

1. Зеленська, Л.І. Практикум із туристично-краєзнавчої роботи з географії / Л.І. Зеленська, О.В. Троценко. – Д.: РВВ ДНУ, 2012 – 80 с.